کۆمۆنیزمی سۆڤیەتی و ڕەخنە لە بۆلشەڤیزم ... نووسینی: کایۆ برێندل

نووسینی: کایۆ برێندل ١٩٩٩
وەرگێرانی*: هەژێن

(١)

" ئەگەر ئاوای دابنێین، کە ڕابەریی نێوەندییانە دەتوانێت ئەوەی بەرهەمهێنراوە دادپەروەرانە دابەشبکات، کەتواری زاڵ هەر ئاوا دەمێنێتەوە، کە بەرهەمهێنەران خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان نین. ئەو ئامرازانە هی ئەوان نین، بەڵکو سوود لەو ئامرازانە وەردەگیردرێت، تاکو ئەوان بەکرێبگیردرێن. پەیامی بێچەندوچوونی ئەم پرسە ئەوەیە، کۆمەڵە گروپێک لەتەک ڕابەرایەتییەک کە هەیە نەیاریدەکەن و بەڕێگەی زۆرداری سەرکوتدەکرێن. دەسەڵاتی ئابووری نێوەندیی لە دەستی ئەوانە دەبێت، کە هاوکات دەسەڵاتی ڕامیاریی بەکاردەبەن. هەر نەیارێک کە بە جۆرێکی جیاواز لە بارەی پرسە ڕامیاریی و ئابوورییەکان بیربکاتەوە، بە هەموو ئامرازێکی گونجاو و لەبار سەرکوتدەکرێت. بەگوێرەی ئەوە لەجیاتی ئەوەی لەسەر پێناسەی مارکس، کۆمەڵە ئازاد و یەکسانەکانی بەرهەمهێنەران پێکبهێنرێن، کەچی (یانەکانی تۆبە-پێکردن) لەئارادا دەبن، کە تاکو ئێستا هیچ کەس لە وێنەی ئەوانەی نەدیتووە ".

ئەم گوتە-گێڕانەوە، کە وەرگێڕدراوی ئازادی بەشێک لە دەقێکی حەفتا ساڵ لەمەوبەرە‌، ئەوە ڕۆشندەکاتەوە، کە پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنان لە ڕوسیەی پاش ئۆکتۆبری ١٩١٧ بە جۆرێک پەرەیانکرد، کە هیچ پەیوەندییەکیان بە دەرکی مارکس و ئینگلس لە کۆمۆنیزم نەبوو. سەردەمێک نامیلکەیەک کە ئەو گوتەی سەرەوە لە ئەو وەرگیراوە، بڵاوبووەوە، ترس و تۆقی دەهەی سی (٣٠) هێشتا ڕوینەدابوو. ئەو نامیلکەیە بە تەواوی لایەنی پێشبینیکەری هەبوو. هیچ ڕوداوێکی ڕامیاریی نەبووبووە هۆی ئاوا ڕەخنەیەک لە کۆمەڵی سۆڤیەتی، بەڵکو ئەو ڕەخنەیە لە شیکردنەوە و هەڵسەنگاندنی ئابوورییەوە سەرچاوەیگرت. لەسەر ئەو بنەمایە، ستالینیزمێک کە لە گەشەسەندندابوو، بە نیشانەی ڕامیاریی سیستمێکی ئابووریی ناسێنرا،

کە بە بەهرەکێشی سەرمایەداری دەوڵەتییەوە پەیوەستبوو، ئەوەش تەنیا لەسەر ستالینیزم هەژمارناکرێت.

بایەخێکی پتەو کە ئەو دەقەی لە سەرەوە ئاماژەی پێدراوە بەدەستیهێنا، بەرئەنجامی کاری گروپێک بوو و نووسەرانی سەر بە ڕەوتێک بوون، کە لە ساڵەکانی پاش جەنگی یەکەمی جیهانی سەریهەڵدا. ئەو ڕەوتە بە ڕەخنەی توند لە سۆشیال-دیمۆکراسی و بۆلشەڤیزم دەرکەوت. ڕەوتێک بوو کە بە وردی ئەزموونەکانی ئەو ڕۆژانەی چینی کرێکاری شیدەکردەوە و هەڵدەسەنگاند، لەو ڕێگەیەشەوە بۆچوونی نوێی بەدەستهێنا. ئەو ڕەوتە، سۆشیال-دیمۆکراسی و بۆلشەڤیزمی وەک "بزوتنەوەی کرێکاریی کۆنە" دەبینی، کە دژەکەی "بزوتنەوەیەکی نوێی کرێکاران" بوو.

لە یەکەمین نوێنەرانی ئەو ڕەوتە، مارکسیستە ئاڵمانی و هۆڵەندییەکان بوون، کە هەردەم لە باڵی چەپی سۆشیال-دیمۆکراسیی بوون. لە ماوەی ساڵانی دوورودرێژی تێکۆشانی هەمیشەییان دژی ڕیفۆرمیزم، لە هەمووان زیاتر بوونە ڕەخنەگر لە سۆشیال-دیمۆکراسی. بەناوبانگترین ئەندامانی ئەو ڕەوتە دوو کەسی هۆڵەندی بەناوی ئانتۆن پانێکۆک (١٨٧٢ – ١٩٦٠) و هێرمان گۆرتەر (١٨٦٤- ١٩٢٧) و دوو کەسی ئاڵمانی بەناوی کارل شرۆیدەر (١٨٨٤- ١٨٥٠) و ئۆتۆ ڕوهلە (١٨٧٤- ١٩٤٣) بوون. دواتر، پاول ماتیک (١٩٠٤ – ١٩٨٠) کە زۆر لاوتر بوو، بوو بە یەکێک لە گرنگترین تیئۆریداڕێژەرانی ئەو ڕەوتە.

کەمێک پاش دەسپێکردنی سەدە [سەدەی بیست – و.ک]، بۆچوونەکانی پانێکۆک بەهۆی هێندێک دووبارە تیشکهاویشتنەوەی مارکسیستیانە بەڕووی فیلۆسۆفی کەوتەبەر سەرنجان. ئەو ساڵی ١٩٠٦ تاکو دەستپێکردنی جەنگی یەکەمی جیهانی لە ئاڵمانیا کاریدەکرد. سەرەتا ساڵێک فێرکاری فێرگەی پارتیی سۆشیال-دیمۆکراتی ئاڵمانیا (SPD) بوو، پاش هەڕەشەلێکردنی بە دەرکردنی لە ئاڵمانیا، لە شاری برێمن کاریکرد و گۆتاری بۆ بڵاوکراوە جۆراوجۆرە چەپەکان دەنووسی. پانەکوک لە کاتی نیشتەجێبوونی لە برێمن مانگرتنێکی نایاسایی و زۆر گرنگی کرێکارانی ڕاگواستنی (بارکردن و داگرتن) دیت. ئەو ئەزموونە کارایی لەسەر بۆچوونەکانی ئەو لەبارەی تێکۆشانی چینایەتی و تێگەیشتنی ئەو لە مارکسیزم دانا. لە ئەنجامی ئەوە، تیئۆرییە بۆلشەڤیکییەکانی لەبارەی ڕێکخستن، ستراتیج و ڕێڕەو لە هەمان ڕۆژەکانی یەکەمەوە ڕەتکردەوە.

ئۆتۆ ڕۆلە هیچ کاتێک خۆی پابەند بە ڕەوتێک لەناو بزوتنەوەی

کرێکاریی ئاڵمانیا نەزانی، بەڵام هەرگیزیش بەرژەوەندی گشتیی چینی کرێکاری نادیدەنەگرت. ئەویش وەک پانەکوک دەهەی ١٩٢٠ بۆلشەڤیزمی ڕەتکردەوە و لە یەکەمین کەسانێک بوو، چووە سەر ئەو بابەت و لێدوانێ، کە شۆڕشی پرۆلیتێریی بەتەواوی لە شۆڕشی بۆرجوازی جیاوازە؛ لەو ڕوەوە، شێوە ڕێکخستنی تەواو جیاوازی پێویستە. بەو هۆیەوە، ئەو ئەو ناڕۆشنییەی کە شۆڕشی پڕۆلیتێریی دەبوو پرسی پارتییێک بێت ڕەتکردەوە. "شۆڕش" بەگوێرەی گوتەکانی ئەو "پرسێکی پارتیی نییە، بەڵکو لە ڕووی ڕامیاریی و ئابوورییەوە پرسی گشت چینی کرێکارە" .

ئەو بۆچوونانەی کە بەرینایییەکی زۆرتریان بەخۆوەگرت، دەرخەری تایبەتیی ڕەوتێک بوون، کە بە کۆمۆنیزمی سۆڤیەتی/شورایی ناسرا. کۆمۆنیزمی سۆڤیەتی لە هەمان سەرەتای دەهەی ١٩٢٠ بەو ئەزموونانەی کە لە شۆڕشەکانی ڕوسیە و ئاڵمانیا بەدەستهاتن، پشتئەستوربوو و پشتیوانی لە دێمۆکراسی سۆڤیەتەکان کرد و دەسەڵاتی پارتیی ڕەتکردەوە. ئەو ڕەوتە بەدوای ئەوەوە بوو، کە خۆی لە بۆلشەڤیزم و بۆلشەڤیکەکان و ئەوانەی کە بە کۆمۆنیست ناودەبران جیابکاتەوە. وێڕای ئەوەش لە سەرەتادا، دوورییەکی زۆری لەتەک تێڕوانینێ بەئاکام-گەیشتووەکانی دواتری خۆی هەبوو.

(٢)

کۆمۆنیزمی سۆڤیەتی سەرەتا لەتەک لێنینیزم جیاوازییەکی ئاوای نەبوو. وێڕای ئەوەش ڕوهلە پارتییەکانی نێونەتەوەیی سێیەمی بە کۆمۆنیست نەدەزانی. چەند ساڵ دواتر، کۆمۆنیستە سۆڤیەتییەکان ناچاربوون بەشێوەیەکی ڕۆشنتر خۆیان لە بۆلشەڤیزم جیابکەنەوە. بەواتای شۆڕشی ئۆکتۆبەر کۆتایی بە تزاریزم هێنا، بە پەیوەندییە دەرەبەگییەکانی کۆتاییهێنا و ڕێگەی بۆ پەیوەندییە سەرمایەدارییەکان خۆشکرد.

کۆمۆنیستە سۆڤیەتییەکان لەوە واوەتر چوون. ئەوان پەنجەیان بۆ ئەو کەتوارە ڕاکێشا، ئابوورییەک وەک ئابووری ڕوسیە، کە لەسەر پایەی کاری کرێگرتە – واتە ئابوورییەک کە لەنێو ئەو هێزی کار کاڵایە-ڕاوەستاوە، بێجگە لە بەرهەمهێنانی زێدەبایی و بەهرەکێشیی کرێکاران، شتێکی دیکەی ناوێت. جیاوازیشی نییە، کە ئەو زێدەباییە بۆ سەرمایەدارانی تایبەتی بێت یان بەر دەوڵەت وەک خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان بکەوێت. ئەوان پەنجەیان بۆ ئەو کەتوارە ڕاکێشا، لە ڕوسیە بەرهەمهێنان لە هەمان یاساکانی سەرمایەداری

تایبەتیی کلاسیک کە هێن پەیڕەویدەکات. بەهرەکێشی (استثمار)، بەگوێرەی گوتەی مارکس، تەنیا کاتێک دەتوانرێت بۆ ئەوە کۆتاییبێت، کە کاری کرێگرتە بوونی نەبێت. کۆمۆنیستە سۆڤیێتییەکان، بە ئاماژەدانیان بۆ مۆسکۆ ، ڕۆشنیانکردەوە کە کۆمۆنیزم شتێکی ئاوا نەبوو. بەو شێوەیە جیاوازی نێوان کۆمۆنیزمی سۆڤیێتیی و بۆلشەڤیزم ڕۆشنتر و تەسەلتر بوو.

(٣)

نابێت لە ئەوەی کە لە سەرەوە گوترا، ئاوا ئەنجامگیرییەک بکرێت، کە کۆمۆنیزمی سۆڤیێتیی بەشێوەیەکی تایبەت تەنیا ڕەخنەگری ستالینیزم دەبێت، بەڵکو لە کۆتواردا بەشێوەیەکی گشتی ڕەخنەگری بۆلشەڤیزم دەبێت. کۆمۆنیستە سۆڤیێتییەکان ستالینیزم وەک دژەشۆڕشێک نابینن، کە شۆڕشی ئۆکتۆبەری لە بەرەنجامی خۆی بێبەشکردبێت. بەڵکو بە بەرهەمی ئەو شۆڕشەی دەزانن، شۆڕشێک کە لە ڕوسیە دەرگەی بەڕووی سەرمایەداریدا کردەوە. ستالین میراتگری بۆلشەڤیزم و شۆڕشی بۆلشەڤیکی بوو. تەسەلتربوونی ئەو تیئۆرییە هەر وەک پێگەیینی کۆمەڵایەتیی بە هێواشی ڕویدا. کۆمۆنیستە سۆڤیێتییەکان بەدرێژایی ژیانی خۆیان بۆچوون و کردەی خۆیان گۆڕی. پارتییەکانی کۆمۆنیستی سۆڤیێتیی سەرەتا لە ئاڵمانیا و هۆڵەند پێکهاتن، ئەو پرسە لەتەک بۆچوونی کەسانی وەک ڕوهلە هەر ئاوا کۆ باسکرا، ئاوایان دەبینی، پارتییەکان پرسی چینی کرێکار نین، ناتەبابوو. ڕوهلە بەهەر بار ئەو ڕێکخراوانەی بەشێوەی کۆمەڵێک پارتیی "بە کۆڵکێکی تەواو نوێی پارتییەوە، کە چیدیکە پارتیی نەبوو" دەدیت.

ڕوهلە چوار ساڵ دواتر ساڵی ١٩٢٤، بەجۆرێکی دیکە ئاخاوت : " پارتییەک بە کۆڵکێکی شۆڕشگێڕانەوە بەواتای پڕۆلیتێریی واژەیەکی بێواتایە. کۆڵکێکی شۆڕشگێڕانەی تەنیا بەواتای بۆرجوازی بوونی هەیە، ئەوەش بەتەواوی کاتێک کە پرسی گۆڕینی دەرەبەگایەتی بۆ سەرمایەداری هاتبێتە پێشەوە." ئەو تەواو ڕاستی دەگوت و ئەو شتە بێواتایانە لە ماوەی دە ساڵ لەسەر شانۆی گفتوگۆ و لێدوانی پڕۆلیتێریی دیارنەمان. کەمە ناوازەییەک هەبوون و کەمێک پاش جەنگی دووەمی جیهانی، ئەم دەستەواژەیە چیدیکە بەکارنەهێنرا.

کۆمۆنیستە سۆڤیێتییەکان هەر ئەو سەردەمە گەشەیانکرد. بۆ ئەوان دەرکەوت، کە شۆڕشی ڕوسیە شتێک بێجگە لە شۆڕشی بۆرجوازیی و ئابووری ڕوسیە شتێک زیاتر لە سەرمایەداری دەوڵەتیی بەولاوەتر نەبوو. ئەوان دەرکێکی دیاریکراوتریان لەبارەی ئەو پرسانە هەبوو و

ئامادەی لێکۆڵینەوەی نوێ بوون. ئەو پرسانەی کە پێشتر یەکلانەکرابوونەوە، هەنووکە ڕۆشنتربوون.

گرنگترین شیکردنەوە و لێکدانەوە لەو زەمینە لەلایەن پانێکۆک ساڵی ١٩٣٨ ئەنجامدرا. ئەو لەبارەی فیلۆسۆفیی (لێنین) نامیلکەیەکی بڵاوکردەوە و لێکۆڵینەوەیەکی قووڵتری لەبارەی بۆلشەڤیزم خستەڕوو. پانێکۆک پەنجەی بۆ ئەو خاڵە ڕاکێشا، کە مارکسیزمی لێنین لە ئەفسانەیەک بەولاوەتر نەبوو و لەتەک مارکسیزمی کۆتواریی ناکۆکبوو. ئەو هەڵەکەی بەو جۆرە ڕۆشنکردەوە : " لە ڕووسیە تێکۆشان دژی تزاریزم لە زۆر ڕووەوە هاوشێوەی تێکۆشان دژی دەرەبەگایەتی لە ئەوروپای هەرە کۆن بوو. لە ڕووسیە کلیسا و ئایین لە دەسەڵاتی ئەودەم پشتیوانیاندەکرد. بەو هۆیەوە تێکۆشان دژی ئایین بە پێداویستییەکی کۆمەڵایەتیی دادەنرا. " لەو ڕووەوە ئەوەی کە لێنین بە ناوی ماتریالیزمی مێژوویی بۆی دەچوو، وەک ماتریالیزمی بۆرجوازی فەرەنسەی سەدەی هەژدهەم دیاریدەکرا، واتە ماتریالیزمێک کە ئەو کاتە وەک چەکێکی هێرشیی لە دژی کلیسا و ئایین بەکاردەبرا. دەبێت بگوترێت کە هەر بەو ڕێگەیە و بە ئاماژەدان بۆ هاوشێوەبوونی نێوان پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان لە ڕووسیەی پێش لە شۆڕش و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی فەرەنسەی پێش شۆڕش، کۆمۆنیستە سۆڤیێتییەکان بۆ ئەو کۆتوارە ئاماژەیاندا، کە لێنین و ئەندامانی پارتییەکەی ناوی ژاکۆبینەکانیان لە خۆیان ناوە. مەبەستیان ئەوە بوو، کە پارتییەکەیان لەنێو شۆڕشی بۆرجوازی ڕووسیە هەمان کارکردی ژاکۆبینەکانی فەرەنسەیان هەبوو.

هەر بەو جۆرەی کە کۆمۆنیستە سۆڤیێتییەکان گوتیان، ئەوە سەرەنجامی لۆجیکیی شۆڕشی ئۆکتۆبەر بوو، کە بۆلشەڤیزم مارچی ١٩١٨، واتە تەنیا پێنج مانگ پاش ئۆکتۆبەری ١٩١٧، کۆ دەسەڵاتی سۆڤیێتەکان کە لە ئاستێکی کەمدا بوو، بە زۆر لە چنگی سۆڤیێتەکان دەرهێنرا. سۆڤیێتەکان لەتەک سیستەمێک کە سەرخانی ڕامیاریی پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری دەوڵەتی بوو، بەیەکیان نەدەخوارد.

ئەوەی کە سەرهەڵدانی کۆمۆنیزمی سۆڤیێتیی لە کۆمۆنیزم دەگات، بەتەواوی لەو سیستەمە جیاوازە. دیکتاتۆریی پارتیی لەتەک ئەو پەیوەندییە کۆمەڵایەتییانەی کە بە هەڵوەشاندنەوەی کاری کرێگرتە و کۆتاییهێنان بە بەهرەکێشی کرێکاران پشتئەستوورن، ناگونجێت. کۆمەڵگەیەک کە لەنێو ئەو بەرهەمهێنەران ئازاد و یەکسانن، ناتوانێت شتێکی جیاواز لە دیمۆکراسی بەرهەمهێنەران بێت.

* دەقی فارسیی ئەم گوتارە لە ماڵپەڕی (http://www.kavoshgar.org/) وەرگیراوە

* ئەم وەرگێڕانە پێشتر لەنێو کەشکۆڵی دووەمی (خەونە یاخییەکان) بڵاوکراوەتەوە : http://bit.ly/2kZN3Kj